

DEĞERLENDİRMELER

KAZAK DESTANLARI 2*

*Sabri CEYLAN***

Kültür, bir topluluğu millet yapan ve onu diğer milletlerden ayıran ve milleti oluşturan fertler arasında maddi ve manevi bağlar kuran önemli bir unsurdur.

Türk milleti de sadece Türkiye sınırları içerisinde yaşayanlar şeklinde düşünülmemeyeceğine göre Türk kültürünü de Türk boylarının yaşadığı oldukça geniş olan bir coğrafya dâhilinde ele almak gereklidir. Başta siyasi olmak üzere sosyal ve ekonomik nedenler sonucu ayrı düşerek bugün dünyanın birçok farklı coğrafyasında yaşayan Türk boyları için “*Türk Dünyası*” terimi kullanılmaktadır. Türk dilinin farklı lehçelerinde konuşan Türk boyları arasındaki en büyük ortak payda, tamamının milattan önceki yüzyıllardan beri varlığını geliştirerek devam ettiren Türk kültüründen beslenmeleridir.

Milattan önceki yüzyıllardan başlayarak günümüze kadar devam eden Türk kültürünün ilk ürünlerinden biri olan destanlar Türk kültürünün birer yansıtıcısı ve aynaları olarak ortak Türk kültür mirasının tanınmasında ve bu mirasa sahip çıkılmasında oldukça önemli bir role sahiptir. İbrahim Kafesoğlu'nun tabiriyle bozkır kültürüne ait olan Türklerin hayatında sözlü gelenek ağır basmaktadır. Sözlü geleneğin öne çıkan türlerinin başında da destanlar gelmektedir. Sözlü geleneğin günümüze uzanan tarihi süreç içerisinde destanlar Türk boylarının yaşamlarını, acılarını, sevinçlerini, hatalarını, başarılarını, neden hata yaptıkları ve nasıl başarıya ulaştıklarını da göstermeleri yönüyle Türk tarihine ve kültürüne ışık tutacak birer ayna olma vasfına sahiptirler. Bu yönüyle destanlar Türk kültürünün ve tarihinin yaşayan birer müzesi olma özelliğini de taşımaktadırlar.

Kültürel kimliğin hızla kaybolduğu, küreselleşmenin etkisiyle millî kimliklerin yok edilmeye çalışılarak tek bir dünya milletinin meydana getirilmeye çalışıldığı günümüzde, Türk dünyası fikrinin ve “Dilde, fikirde, işte birlik” düsturunun yaşatılması açısından farklı coğrafyalardaki Türk boylarının ortak kültür değerleri olan “Türk Dünyası Destanların Tespiti ve Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması Projesi” büyük önem taşımaktadır.

Bu proje kapsamında, saygıdeğer hocamız Prof. Dr. Fikret Türkmen'in başkanlığında bir proje yürütme kurulu oluşturulmuş ve Türk dünyası destanları tespit edilerek projedeki görevli olan değerli hocalarımız tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Kazaklarda Türk dünyası içerisinde yer alan önemli ve tarihî kökeni oldukça eskilere dayanan bir Türk boyudur. *KAZAK DESTANLARI 2* adlı eser *Dr. Metin ARIKAN* tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Eserin giriş bölümünde dört Kazak destanının aktarıldığı bunlardan üçünün (Kubıkul, Dotan Batır ve Kulamergen- Joyamergen) adlı destanlar olduğu ve bunların Kazak bilim adamları tarafından arkaik destan grubuna dahil edildiği Karabek destanının ise kahramanlık destanları içerisinde yer aldığı belirtilmiştir. Bu destanlar hakkında sırayla kısaca bilgiler verilerek destanların Türkiye Türkçesine aktarmaları yapılmıştır.

* Eser, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından 2007 yılında basılmıştır ve 490 sayfadan meydana gelmektedir.

** Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Dünyası Edebiyatları Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

Eserde, sunuş, ön söz bölümlerin ardından giriş bölümünde yapılan çalışma ve destan metinleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından Kazak destanları hakkında ayrıntılı bilgiler verilerek her destan metninin farklı varyantları ana hatlarıyla tanıtılmıştır. Bu bölümler şu başlıklar altında ele alınmıştır: Kubukıl Destanı hakkında kısaca bilgi verildikten sonra Ahmet İskenderov'un derlediği Nurpeyis Bayganin'e ait beş anlatma başlıklar halinde sunularak ana hatlarıyla tanıtılmıştır. Dotan Batır Destanı ile ilgili genel bilgiler sunulduktan sonra Minhaj Hemiddülin'den G. Beşirov tarafından derlenen altı anlatma sırasıyla verilerek bu anlatmalar kısaca tanıtılmıştır. Kulamergen Joyamergen Destanı genel hatlarıyla tanıtılarak destanın dokuz anlatması hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiş ve onucu anlatma destanın masal metni olarak verilmiştir. Bu destanların ardından kahramanlık destanları içerisinde yer alan Karabek Destanın tanıtımına geçilmiştir. Bu destanın iki anlatması tanıtılarak eserlerin Türkiye Türkçesine aktarımları verilmiştir.

Özetlerden sonra Dr. Metin Arıkan tarafından Türkiye Türkçesine aktarılan destan metinleri özetle belirtilen sıraya uygun biçimde verilerek eser tamamlanmıştır.

Ülkemizde çeşitli tezler ve akademik çalışmalar içerisinde yer alan Kazak destanları bu eserle bir kaynaktan toplanmıştır. Türkiye'de alanında kapsamlı bir çalışma olan bu eser, konu ile ilgili akademisyenlerin yanı sıra Kazak edebiyatını ve kültürünü tanımak, bu konuda bilgi edinmek ya da araştırma yapmak isteyenler açısından da çok önemli bir kaynak olacaktır.